

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่า อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่า

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่ สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุล ระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุค

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่า ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมี ประโยชน์ไว้ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและ แนวทางดำเนินชีวิตในโลกกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑.สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้าน การเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆได้ เช่นการทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒.สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย และประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการ

ผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการค้า การสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปหัตถกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ปะติมากรรม วรรณกรรม หัตถศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในเขตตำบลบางเก่า

อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี

ประเพณีมาแกปูโล๊ะ

เป็นประเพณีไทยดั้งเดิมของชนชาวมลายูท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีการสืบทอดกันมาช้านาน ตั้งแต่วัฒนธรรมดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์ที่มีอิทธิพลต่อท้องถิ่นมลายูก่อนที่จะรับเอาศาสนาอิสลามในเวลาต่อมา ช่วงที่ยังนับถือศาสนาพราหมณ์นั้นในการจัดงานแต่ละครั้งจะมีวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่ไม่เหมือนกับปัจจุบัน ส่วนใหญ่แล้วจะนับถือพวผี เทวดา เจ้าที่ เจ้าทาง พิธีกรรมบางอย่างจะอยู่ในรูปของการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อศาสนาอิสลามเข้ามามีบทบาทมากขึ้นมีการเผยแพร่ศาสนากระจายในวงกว้างขึ้น และมีอิทธิพลต่อคนในพื้นที่มาก ซึ่งได้สอนถึงการนับถือพระเจ้าองค์เดียว (อัลลอฮ์) เท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไปทำให้ประเพณีบางอย่างในอดีตค่อยๆ หายไปเพราะเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม (ชีริก) แต่ไม่ใช่ว่าสูญหายไปแต่จะถูก ปรับ เปลี่ยนอย่างไรจึงจะสามารถดำเนินอยู่ได้ในชุมชนมุสลิมบางชุมชนถึงทุกวันนี้ได้ และจากที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทำให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้นอย่างไร

มาแกปูโล๊ะเป็นภาษามลายูท้องถิ่นของ ๓ จังหวัดภาคใต้ ตรงกับภาษาไทยว่า “กินเหนียว” มาแกปูโล๊ะเป็นประเพณี “กินเลี้ยง” ของท้องถิ่น นิยมทำกันทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิมภาคใต้ ในกลุ่มของชาวมุสลิมนั้น “มาแกปูโล๊ะ” หมายถึงงานกินเลี้ยงในงานแต่งงาน งานเข้าสูหนัด หรือเพื่อหาเงินกิจกรรมอะไรสักอย่างก็ได้ แต่สำหรับชาวไทยพุทธหมายถึงงานเลี้ยงแต่งงานอย่างเดียว ความจริงเมื่อไปในงานนี้แล้ว ไม่ได้ไปกินข้าวเหนียว หากแต่ไปกินข้าวเจ้าเหมือนงานกินเลี้ยงทั่วไป สันนิษฐานว่า เดิมคงกินข้าวเหนียวกันจริง ๆ แต่เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปจน กลายเป็นข้าวเจ้า แต่ชาวบ้านก็ยังคงเรียกว่ากินเหนียวอยู่

ในท้องถิ่นมลายูในจังหวัดชายแดนใต้มีการเรียกงานมาแกปูโล๊ะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละงาน เช่น งานดูหรื งานมาแกแต งานมาแกปูโล๊ะ งานเบะเวาะห์ หรือกินเหนียวและกินบุญของชาวไทยพุทธนั่นเอง และอีกความหมายหนึ่งนั้นหมายถึง เป็นการตั้งคำถามกับหนุ่มสาวว่าเมื่อไหร่จะมาแกปูโล๊ะกับเขาบ้าง(เมื่อไหร่จะมีงานแต่งงานเป็นของตนเอง)

ประเพณีงานเมาลิต

คำว่า “เมาลิต” เป็นภาษาอาหรับแปลว่า “เกิด ที่เกิด หรือวันเกิด” ซึ่งหมายถึงวันเกิดของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ตรงกับวันที่ ๑๒ เดือนรอบิลเอาวัล หรือเดือนที่ ๓ ตามปฏิทินอิสลาม ชาวมุสลิมสามารถเลือกวันใดวันหนึ่งในเดือน ๓ จัดงานบุญเพื่อระลึกถึงท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)

กิจกรรมในงานเมาลิตได้แก่ การอัญเชิญคัมภีร์อัล-กุรอาน การกล่าวสรรเสริญ (อ่านซาจี) เพื่อระลึกถึงท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ประกวดเพลงอนาซีด (เพลงสรรเสริญคุณธรรม) แข่งขันตอบปัญหาของนักเรียน การแสดงนิทรรศการ การออกร้าน เป็นต้น

ประเพณีกวนอาซุร

ขนมอาซุรหรือขนมบูโบร์ซุร เป็นขนมที่ชาวไทยมุสลิมทำขึ้นในวันที่ ๑๐ เดือนมุฮัรรอม ซึ่งเป็นเดือนแรกของปฏิทินอาหรับขนมชนิดนี้เป็นขนมที่ได้จากการนำอาหารหลายอย่างมารวมกันแล้วกวนให้เป็นเนื้อเดียวกัน คล้ายขนมเปียกปูน ประเพณีการกวนขนมอาซุรเริ่มจากเจ้าภาพประกาศเชิญชวนชาวบ้านว่าจะมีการกวนขนม เมื่อถึงวันนัดหมาย ชาวบ้านจะนำเครื่องปรุงขนมมารวมกันและช่วยกันกวน เมื่อเสร็จแล้วจะกล่าวขอพรพระเจ้า แล้วจึงแบ่งขนมไปกินกัน เครื่องปรุงขนมที่ใช้ได้แก่ เครื่องแกง ข้าวสาร น้ำตาล กะทิ และของที่กินได้อื่นๆ เช่น มันกล้วย ผลไม้ เนื้อสัตว์ ไข่

ความเป็นมาของการกวนข้าวอาซุร หรือกวนขนมอาซุรสืบเนื่องจากได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ในสมัยนบี นุฮ (อล) ทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน ไร่นาของประชาชนและสาวกของนบี นุฮ (อล) และคนทั่วไปอดอาหาร นบี นุฮ (อล) จึงประกาศให้ผู้ที่มีสิ่งของเหลือพอจะรับประทานได้ ให้เอามารวมกัน และให้เอาของเหล่านั้นมากวนเข้าด้วยกัน เพื่อให้ทุกคนได้รับประทานอาหารกันโดยทั่วหน้า

การกวนข้าวอาซุร (ขนมอาซุร) เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คำว่า อาซุร เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า การผสม การรวมกัน คือการนำสิ่งของที่รับประทานได้หลายสิ่งหลายอย่างมารวมกัน มีทั้งชนิดคาวและหวาน การกวนข้าวอาซุรจะใช้คนในหมู่บ้านมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ เพื่อความสามัคคีและสร้างความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันมีผลต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมอย่างมีความสุข ก่อนจะแจกจ่ายให้รับประทานกัน เจ้าภาพจะเชิญบุคคลที่นับถือของชุมชนขึ้นมากล่าวขอพร (ดูอา) ก่อน จึงจะแจกให้คนทั่วไปรับประทานกัน

ประเพณีถือศีลอด

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ถือศีลอดได้สัมผัสและรับรู้ถึงความทุกข์ยากลำบาก ได้เรียนรู้ถึงอุปสรรคต่างๆ ของการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ถือศีลนั้นรู้จักอดกลั้นอดทนต่อความทุกข์ยากต่างๆ ด้วยความพากเพียรและสติปัญญาโดยจะช่วยฝึกฝนจิตใจของชาวมุสลิมทุกคนให้เป็นผู้มีสติ หนักแน่น มีจิตใจอดทนอดกลั้น ทั้งต่อความหิวโหย ต่อความโกรธ ความปรารถนาแห่งอารมณ์ และสิ่งยั่วยวนนานับประการ และผลที่ได้จากความเพียร อาจนำไปสู่การพัฒนาตนเองไปในทางที่ดี มีความใฝ่สูงด้านจิตใจอยู่ตลอดเวลา จิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน และพร้อมที่จะเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ นานา มุ่งสู่ความสำเร็จ

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของชาวมุสลิมจึงมีประโยชน์อย่างต่อการดำเนินชีวิต ต่อหน้าที่การงาน และกิจวัตรประจำวันของชาวมุสลิม นอกเหนือไปจากความยำเกรง และศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะได้ใกล้ชิดพระผู้เป็นเจ้า

ประเพณีวันรายอ

วันฮารีรายอ "Hari Raya" หรือวันอีดเป็นวันเฉลิมฉลองของศาสนาอิสลาม อิสลามสนับสนุนให้ชาวมุสลิมได้เฉลิมฉลองกันอย่างเต็มที่ หลังจากถือศีลอดเป็นเวลาหนึ่งเดือน วันฮารีรายอถือว่าเป็น "วันครอบครัวของศาสนาอิสลาม"

"วันฮารีรายอ" ชาวมุสลิมจะเดินทางกลับภูมิลำเนาไปเยี่ยมเยียนพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อให้อภัยต่อกันในสิ่งที่ผ่านมา และร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มัสยิดโดยพร้อมเพรียงกันวันเฉลิมฉลองของชาวมุสลิม ๑ ปีมีวันฮารีรายอ ๒ ครั้งคือ

๑. วันอีดีลฟิตรี (วันออกบวช)

ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนเชาวาล ซึ่งเป็นเดือน ๑๐ ตามปฏิทินอิสลาม ชาวมุสลิมต้องบริจาคทานต่อแก่คนยากจนตามปฏิทินอิสลามถือเป็นวันครบรอบการถือศีลอดของเดือนรอมฎอน

๒. วันอีดีลอัฎฮา

ตรงกับวันที่ ๑๐ ค่ำ เดือนซุลฮิจญะ หรือตรงกับเดือน ๑๒ ซึ่งในเวลานี้ จะมีพิธีกรรม คือ การทำฮัจย์และการทำกุรบาน

ประเพณีการเข้าสู่นัต

สู่นัตคือการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย เป็นคำที่ยืมมาจากภาษามลายู สู่นัต ซึ่งมีความหมายเดียวกัน ยืมมาจากภาษาอาหรับ ซุนนะหฺ แปลว่า แนวทางศาสนทูต บ่อยครั้งที่เรียกว่า เข้าสู่นัต ซึ่งเป็นยืมคำแรกของวลี มาซูก ญาวี (แปลว่า เข้าญาวี) ในภาษามลายู หมายถึง เข้า(ศาสนา)คนญาวี(มลายูมุสลิม) ด้วยการขลิบที่ปลายอวัยวะเพศชาย เป็นประเพณีของชาวมุสลิม ชาวยิว และชาวคริสต์บางนิกาย เช่นเดียวกับเผ่าหลายเผ่าในแอฟริกา ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นนิยมขลิบเนื่องจากเหตุผลทางสุขภาพ ผู้ที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามจะต้องทำสู่นัตเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ส่วนเด็กชาวมุสลิมจะทำสู่นัตเมื่อแรกเกิดได้ ๓ วัน หรือ ๕-๖ วัน หรือก่อนที่จะบรรลุนิติภาวะ เพื่อความสะอาดของร่างกายเวลาที่จะประกอบพิธีทางศาสนา

ในวันพิธีจะแต่งตัวให้เด็กอย่างสวยงาม(มงกุฎ กรองคอ สนับเพลาก่อนงานจะให้เด็กขึ้นขี่คอ แล้วแห่รอบพาไล รุ่งขึ้นแห่ซ้าง แล้วให้เด็กกินขนมขวัญที่ประกอบด้วยกะละมา ขนมลา ข้าวพอง ขนมก้อ ข้าวเหนียวหวาน แล้วเสี่ยงทายให้เด็ก หลังจากนั้นก็จะขลิบปลายอวัยวะเพศด้วยมีดหมอและที่ขลิบโดยหมอพื้นเมืองหรือปัจจุบันอาจเป็นหมอจากโรงพยาบาล

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ด้านเกษตรกรรม

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	การเกษตร เรื่องดิน(หมอดิน)	นายมะยิดิง แลแร	หมู่ที่ ๔ ต.บางเก่า	

ด้านหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	การทำเรือยกกองและเรือกอและ	นายอาซีฟ เจะสนิ	หมู่ที่ ๑ ต.บางเก่า	

ด้านอุตสาหกรรม

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	งานแปรรูปแกะสลักไม้	นายสระรี สาและ	หมู่ที่ ๒ ต.บางเก่า	

ด้านการแพทย์ไทย

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	การนวดแพทย์แผนไทย	นางสาวกรรมาธิ์ มะลี	หมู่ที่ ๔ ต.บางเก่า	

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	การทำกำบังลม	นายอิซอ ฮะ	หมู่ที่ ๑ ต.บางเก่า	

ด้านศิลปกรรม

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	กลุ่มปั้นจักสีละ	นายมะไฟรุส ยะพา	หมู่ที่ ๑ ต.บางเก่า	